

Yabancı Dil Öğretim Yöntemlerinin Turizm için Mesleki Almanca Öğretimindeki Yeterliliği

Erdal Ördek, Tokat - Hasan Bolat, Samsun

Öz

Türkiye ile Almanya arasında siyasi, ekonomik, bilimsel, ticari, kültürel ve daha birçok alanda yoğun bir işbirliği söz konusudur. Ayrıca Almanya’da yaklaşık üç milyon Türkiye vatandaşı yaşamakta ve Türkiye’ye uzun yıllardır en fazla yabancı turist Almanya’dan gelmektedir. Bütün bu nedenlerden dolayı Almanca konuşabilmek Türkiye’de farklı sektörlerden birçok iş kolunda çalışanlarda aranan bir nitelik haline gelmiştir. Turizm bu sektörlerin başında gelmektedir. Turizm çalışanlarının ihtiyaçları doğrultusunda kurslarda, ilgili fakülte ve yüksekokullarda mesleki Almanca dersleri verilmektedir. Mesleki Almanca öğretimi için bilinen dil öğretim yöntemleri kullanılmakla birlikte, ilgili meslek kolunun gerektirdiği dilsel beceriler göz önünde bulundurularak farklı yöntem ve tekniklerden de yararlanılmaktadır. Bu çalışmada turizm mesleki dili tanımlanıp, örneklerle açıklanmış ve yabancı dil öğretim yöntemlerinin özellikleri açıklanarak, turizm için mesleki Almanca bilgi ve becerilerini kazandırmadaki yeterliliği üzerine bir tartışma yürütülmüştür. Çalışmada herhangi bir örneklem grubu üzerinde deney veya gözlem yapılmaksızın, konuyla ilgili yapılan çalışmalar, öğretmen ve öğrenci görüşleri dikkate alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mesleki Almanca, turizmde Almanca, yabancı dil öğretim yöntemleri, hedef-yöntem uyumu.

Abstract

The Sufficiency of Foreign Language Teaching Methods in Teaching Vocational German for Tourism

There is a highly intensive cooperation between Turkey and Germany in many fields, like politics, economy, science, commerce and culture. Furthermore almost three million Turkish citizens live in Germany and most of the foreign tourists who come to Turkey for years are German since many years. Because of all these facts, to be able to talk in German has been a required qualification in many branches of work in various sectors of Turkey. And Tourism is the leading one among these sectors. Vocational German is being instructed in courses, faculties and colleges according to the needs of tourism employees. Beside common language teaching methods for vocational German, there are also some different methods and techniques being used to develop the language skills which are required for the job. In this study, a discussion is made upon the sufficiency of language teaching methods for teaching German for special purpose of tourism by explaining the features of language teaching methods and vocational language of tourism with examples. The study is based on related studies and views of teachers and learners, without doing any observation or experiment on a sample group.

Keywords: Vocational German, German for tourism, foreign language teaching methods, purpose-method coherence.

Giriş

Siyaset, ticaret, bilim ve teknik gibi alanların uluslar arası arenada hızla bütünleşmesiyle birlikte, bir meslek dalında yabancı bir dilde iletişim becerisine sahip olmak, uluslar

arası alanda mesleki bilgiye erişim olanağı yakalamak için ve doğrudan mesleki iletişim sürecine katılabilmek için çok önemlidir (Fluck 1992: 2). Küreselleşen dünyada yabancı dil bilmenin önemini yanında, yabancı dili bir meslek dalındaki iletişim durumlarında kullanabilmek de büyük önem kazanmış durumdadır. Söz gelimi Almanya ile ticari ilişkiler yürüten bir şirketin sadece Almanca bilen çalışanlara değil; Almancayı ticaret boyutuyla bilen çalışanlara ihtiyacı olacaktır.

Uzmanlık alanında iletişim, alanın düşünce unsurları ve yapılarıyla bağlantılı belirgin bir dil kullanımını gerektirir. Mesleki diller de bu ihtiyaçtan doğar ve olguları, olayları ve süreçleri açıkça adlandırma ve açıklama amacını güder. Mesleki dil kavramı geçmişte uzun zaman mesleki kelime hazinesi ve terminoloji ile aynı anlamda kullanılmışsa da, 1970'li yıllardan itibaren daha derinlemesine irdelenip tartışılarak ayrıntılı biçimde açıklanmaya başlanmıştır. Roelcke bu konuda üç farklı sınıflandırma yapmıştır. İlki; Hukuk, Germanistik, Doğa Bilimleri ve Teknik gibi uzmanlık alanları ve bilim dallarının özgün dilsel kullanımlarını kapsayan *Yatay Sınıflandırmadır*. İkincisi; kuramsal dil, gündelik mesleki dil veya satıcı ile müşteri arasında gerçekleşen iletişim durumlarını ifade eden *Dikey Sınıflandırmadır*. Üçüncüsü ise; bilimsel yazılarda, kullanım kılavuzlarında ve tanıtım kitapçıklarında görülen özgün dil kullanımlarını içeren *Mesleki Metin Türleri Sınıflandırmasıdır* (Roelcke 2014: 155). Bu sınıflandırmalarda iletişim durumları, kullanılan metin türleri ve iletişim eylemini gerçekleştiren kişilerin birbiriyle ve söz konusu meslek dalıyla olan ilişkileri dikkate alınır. Meslek içerisinde uzmanların birbiriyle olan iletişim durumları ve meslek haricinde uzmanların uzman olmayanlarla olan iletişim durumları da bu sınıflandırma kapsamında ele alınır. Belirleyici olan kısaca 'kim, kiminle, neyle ilgili, nasıl iletişim kuruyor?' sorusudur.

1. Turizm Mesleki Dili

Mesleki dil, bir iş kolundaki iletişim durumlarıyla sınırlandırılmış dilsel araçlar bütünüdür. Bu dilsel araçlar belli bir meslek dalında çalışan insanların birbiriyle ve bu dalda uzman olmayanlarla olan iletişimlerine hizmet eder (Hoffmann 1976: 170. Aktaran: Aktaş 2010: 4).

Hizmet sektörünün bir parçası olan Turizm sektöründe müşteri ile çalışan arasında iletişim ve etkileşim ön plandadır. Müşteri çoğunluğunu yabancıların oluşturduğu düşünüldüğünde, bu sektörde mesleki bilgi ve becerinin yanında çalışanlardan yabancı dil bilmeleri de beklenmektedir. Özellikle yabancı turistlere hizmet veren işletmelerin, en az bir yabancı dil, bazen iki ya da üç yabancı dil bilen çalışanlar aradıkları bilinmektedir. Bundan dolayı günümüzde yabancı dil eğitimi turizm eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır.

Turizm mesleki dili, hizmet sektöründeki birçok meslek grubunun kullandığı diller gibi iktisat dilinin bir alt dili durumundadır. İktisat dili "mesleki olarak sınırlandırılabilen bir iletişim alanında (iktisatta) çalışan insanlar arasında anlaşmayı sağlamak için kullanılan mesleki dillerin tümü, yani dilsel materyallerin tümüdür." (Buhlmann/Fearns 1991: 306). Bu çerçevede turizm mesleki dili şöyle tanımlanır: "Turizm mesleki dili, mesleki olarak sınırlandırılabilen bir iletişim alanında (Turizmde) çalışan insanlar arasında anlaşmayı sağlamak için kullanılan mesleki dilsel araçların tümüdür" (Amiradis 2011: 65).

Turizm dili, mesleki ve ticari terminolojinin yanı sıra, günlük dilden de oldukça fazla deyim, kelime ve dilbilgisel yapılar barındırır. Ayrıca bazı dillerden (İngilizce, Fransızca) ve yönetim, işletme, pazarlama gibi bazı iş kollarından terimler ve kavramlar içerir. İngilizceden alınan kelimelere şu örnekler verilebilir: *Counter, Einchecken, Auschecken, Transfer, Ticket, E-mail, Online, Fly&Drive, Last-Minute-Flug, First Class, Business Class, Voucher, Pool Bar, Half Board, On Board* vb. Fransızcadan alınan kelimeler ağırlıklı olarak Gastronomi alanında karşımıza çıkmaktadır. Servis etme şekli (*mise en place, à la carte, débarrassage*), hazırlama şekli (*émincer, marine, fumer, glace*), yiyecek ve içecek türleri (*Dessert, Sorbet, Medaillon, Parfait*), mesleki unvanlar (*Chef de Rang, Demi Chef de Rang, Saucier*) Fransızcadan alınıp turizm dilinde sıklıkla kullanılan kelimelerden bazılarıdır (Braun 1991: 197). Bu kelimelerin neredeyse tamamı turizm sektöründe günümüzde artık küreselleşmiş durumdadır ve hangi dilde konuşulduğu fark etmeksizin neredeyse bütün dillerde küresel turizm dilinin kavramları halini almıştır.

2. Turizm İçin Mesleki Almanca Öğretimi

Turizm dili gündelik dilden çok farklılaşmamış ve ayrışmamış olduğundan dolayı Turizm için Mesleki Almanca (bundan sonra TMA) dersi genel dil öğretimi üzerine inşa edilir. Başlangıçta mesleki Almanca arka planda; genel Almanca ön plandadır. İlerleyen derslerde günlük dil öğretiminin ağırlığı azalırken mesleki dil öğretimi artarak dersin ağırlık noktasını oluşturur (bkz. Roca/Bosch 2005: 80).

TMA dersi, öğrencileri iş hayatında Almanca konuşan müşterilerle girecekleri gerçek iletişim ve etkileşim durumlarına hazırlamalıdır. Bu da duyduğunu anlama becerisi ve sözlü ifade becerilerinin dersin ağırlık noktasını oluşturacağı anlamına gelir. Eğitimin sonunda öğrenciler, müşterilerin sorularına, istek ve şikâyetlerine karşılık verebilecek, bir konuda görüş beyan edecek, bilgi verebilecek, bir hizmet veya ürün hakkında sunum yapabilecek duruma gelmelidir (Roca/Bosch 2005: 81). Bu tür sözel becerilerin geliştirilmesi için dilbilgisi kısmen geri planda kalır. Turizmdeki birçok iletişim durumunda hazır kalıp ifadelerin kullanılması, dilbilgisi öğrenme ihtiyacını azaltan bir etken olmakla birlikte; TMA dersinde dilbilgisinin gereksiz olduğu anlamına gelmez. Dilbilgisi dersin bir parçasıdır ve dilin doğru kullanımının öğretilmesinde önemli bir araç rolü üstlenir.

Kelime dağarcığının geliştirilmesi konuşma becerisi açısından büyük önem arz eder. Hiçbir konuşma dilbilgisi kuralının eksikliğinden dolayı kesintiye uğramaz. Örneğin, argo veya sokak dilinin kullanıldığı durumlarda kural gözetmeksizin kelime bilgisi sayesinde iletişim gerçekleşebilmektedir; fakat kelime eksikliğinden dolayı bir konuşmanın tıkanması ve dolayısıyla iletişimin kesilmesi kaçınılmaz bir durumdur.

Okuma ve yazma becerileri de TMA dersinde geliştirilecek önemli öğrenme hedefleri arasındadır. Çünkü yoğun olmamakla birlikte turizm sektöründe mesleki metinlerin kullanılması söz konusudur. Söz gelimi bir turizm çalışanı Almanca bir notu, mektubu, faksı veya e-postayı okuyup anlayabilecek ve buna cevap yazabilecek bilgi ve beceriye sahip olmalıdır.

Anılan genel ve özel hedeflerin yanı sıra turizm çalışanlarının bazı sosyal ve iletişimsel becerileri kazanmaları da gerekmektedir. Roca ve Bosch'un (2005: 81)

önerdiği, mesleki yabancı dil dersinin yan hedefleri olarak geliştirilecek bu beceriler ve onları kazandırma yolları aşağıdaki gibi örneklendirilebilir:

- *Bağımsızlık ve inisiyatif:* Öğrencilere Almanca bir turistik işletme broşürü hazırlama, bir otelin tanıtımı konusunda Almanca bir sunum yapma gibi basit projeler yaptırılabilir. Böylece öğrencilerin kendi başlarına karar vermeleri ve bireysel sorumluluk üstlenmeleri sağlanır.
- *Otonom öğrenme:* Bazı teknik ve stratejilerin aktarılmasıyla öğrencilerin kendi başlarına daha fazla bilgi ve beceri edinmeleri sağlanabilir. Örneğin, sözcüklerin telaffuzları konusunda yan yana gelen bazı harflerin meydana getirdiği seslere örnekler verilerek öğrencinin karşılaştığı yeni bir sözcükte geçen aynı harf dizimini fark edip, daha önce hiç duymadığı halde sözcüğün telaffuzunu doğru yapabilmesi sağlanır.
- *Multi-medyal yeterlilik:* Hemen her konuda insana muazzam bir bilgi birikimine hızlı bir şekilde ulaşma imkânı tanıyan internet, bilgisayar ve benzeri elektronik araç ve gereçler artık dil öğretiminde de yaygın olarak kullanılmaktadır. Elektronik sözlükler, çevrimiçi kurslar ve alıştırmalar, bilgisayar programları ve akıllı telefon uygulamaları bunlardan yalnızca birkaçıdır. Öğrencilere dil öğrenirken de kullanabilecekleri bu tür olanakları bildirmek, kullanımları konusunda bilgi vermek ve mümkün olduğunca derslerde bu olanakları kullanmak gerekir.
- *İşbirliği ve takım çalışması:* Turizm işletmelerinde ekip çalışmasının önemi çok büyüktür. Hem bu konuda öğrencileri yetiştirebilmek hem de derste yabancı dili kullanarak daha fazla iletişime geçmelerini sağlamak adına ikili çalışmalar ve grup çalışmaları yaptırmak gerekir.
- *Kültürlerarası iletişim yeteneği:* Kültürlerarası iletişim yeteneği turizm çalışanları için hayati öneme sahiptir. Yabancı konuklarla etkili bir iletişim kurabilmenin en önemli önkoşullarından biri kültürlerarası iletişim yetisidir. Yalnızca yabancı konunun kültürü hakkında bilgi sahibi olmak bu yetinin kazanılması için yeterli değildir. Söz gelimi turizm çalışanı bir almanla asgari bir dereceye kadar empati kurabilmeli onun gibi düşünmeye çalışabilmelidir. Bunu sağlamak için de derste rol oyunları yapılabilir, farklı kültürler karşılaştırılıp incelenebilir.

TMA dersinin yukarıda bahsettiğimiz genel, özel ve yan hedeflerine nasıl ulaşılacağını saptayabilmek için *Metodik* (Yöntembilim), *Didaktik* (Öğretim Bilgisi) kavramlarının dikkate alınması kaçınılmazdır. Yöntembilim, dar anlamda yönergeler, ders planlaması, materyal geliştirme gibi somut süreçleri ifade eder; geniş anlamda ise öğrenilecek konu içeriğinin seçilmesi, sıralanması ve düzenlenmesi ile ilgili etkenleri kapsar (Neuner/Hunfeld 1993: 14). Ayten Genç'e göre Yöntembilim: "Pedagojinin bir alt disiplini. Çalışma alanı, öğretmenin dersini planlı ve düzenli verebilmesi, dersin yapılanması, öğretme ve öğrenme yollarının, malzemelerinin kullanımı çerçevesindedir" (Genç 2012: 187). Öğretim Bilgisi için: "Öğrenme ve öğretme bilimi, öğretim bilgisi: amaçlar, içerik ve öğrenme süreci dikkate alınır." (Genç 2012: 61). Kısacası Öğretim Bilgisi 'Ne öğretecek?' sorusuna cevap verirken; Yöntembilim 'Nasıl öğretecek?' sorusuna cevap arar.

Özgünlük arz eden bir iş olan turizm için mesleki Almanca öğretiminde kullanılacak uygun yöntem ve tekniklerin seçimi, eğitim sürecinin sonunda elde edilecek bilgi ve beceri çıktıları üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Gerek Zile Dinçerler Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'ndaki deneyimlerimiz, gerekse yapılan bazı araştırmalar turizmle ilgili bölüm ve programlarda eğitim gören öğrencilerin dil öğrenimine karşı motivasyon eksikliğini, isteksizliklerini ve hedeflenen çıktıların alınmadığını ortaya koymuştur (Bkz. Kozak 2009; Davras/Bulgan 2012; İşigüzel 2013; Hanbay 2014; Altürk vd. 2016). Bunların dışında Balcı (2016: 95) yaptığı araştırmada öğrencilerin yabancı dil öğrenmedeki motivasyon ve başarı düzeylerinin, öğretmen ve öğretim elemanlarının derste kullandıkları yöntemlerle yakından ilişkili olduğunu saptamıştır. Konuşma becerilerinin vazgeçilmez olduğu turizm sektöründe çalışacak öğrencilere etkili sözlü mesleki iletişim becerileri kazandırabilecek yöntemlerin uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Bu çerçevede aşağıda, turizm mesleki dilinin özellikleri ve turizm için gerekli dil becerileri ile yabancı dil öğretim yöntemlerinin özellikleri karşılaştırılarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2.1 Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi

19. yüzyılda Avrupa'da kullanılmaya başlanan dilbilgisi-çeviri yöntemi, yabancı dil öğrenmeyi dilin kurallarını ve kelimelerini öğrenmek, bunlar aracılığıyla kurallı cümleler kurmak olarak ele alır. En önemli amaç dilbilgisidir, çünkü dilbilgisi kurallarına hâkim olmak dili bilmek olarak nitelenir.

Dersin işlenişi de ağırlıklı olarak fiil çekimi yapma, kural ve kelime ezberleme üzerinedir. Derste yoğun olarak eski, özgün ve ünlü yazımsal metinler kullanılır. Bu metinleri çevirme, cümle yapılarını inceleme, farklı cümleler kurma başlıca alıştırmadır. Çeviri aracılığıyla bir yandan kurallar pekiştirilirken, diğer yandan öğrencilerin kelime ve kuralları ne düzeyde öğrendikleri ölçülür. Yoğun bir şekilde okuma, yazma ve çeviriye yer verilirken dinleme ve konuşma üzerinde durulmaz, hatta hedef dil sözlü olarak pek kullanılmaz; bunun yerine sürekli anadil kullanılır. Öğretmen ders içerisinde sürekli olarak kuralları anlatan, kelimelerin anlamlarını açıklayan bir sunucu rolündeyken; öğrenciler de dinleyici konumundadır. İkili ya da grup halinde çalışma yerine bireysel çalışma tercih edildiğinden, öğrenciler arasında öğrenme sürecine katkı sunacak bir etkileşim gerçekleşmez.

Dilbilgisi-Çeviri Yöntemine göre hazırlanmış ders kitaplarında konular sözcük türlerine göre ayrılmış dilbilgisi anlatımıyla başlar, dilbilgisi alıştırmaları, çeviri, okuma ve yazma şeklinde devam eder. İşlenen dilbilgisi konusu başka bir üniteye tekrar ele alınmaz. Yani doğrusal bir konu düzeni söz konusudur.

Uzun yıllar kullanıldığı halde öğrencilerde konuşma becerisini geliştiremeyen, yalnızca sınırlı sayıda kelime ve sözlü olarak kullanılamayan kuralların öğrenilmesini sağlayan bu yöntemin sözlü iletişim amacına hizmet etmesi oldukça uzak bir ihtimaldir. Özellikle de sözlü iletişim durumlarında öğrencileri yetkin hale getirmesi beklenen bir TMA dersinde bu yöntemden olumlu bir sonuç alınması beklenemez. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi ile ancak sınırlı sayıda mesleki kelime öğretilir; bu kelimelerin

telaffuzlarına dair herhangi bir alıştırma yapılmayacağı için bu kelimeleri iş başında etkili ve doğru kullanabilmek de mümkün olmayacaktır.

2.2 Dolaysız (Doğrudan) Yöntem

Bu yöntem, bilişsel temellere dayanan katı kuralcı Dilbilgisi-Çeviri Yöntemine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Dolaysız Yöntem yabancı dil öğreniminin tıpkı anadil edinimi gibi doğal bir şekilde ve taklit yoluyla gerçekleşeceğini savunur.

Yöntemin amacı öğrenenlerde “dil duygusu” nu (Neuner/Hunfeld 1993: 35) ortaya çıkarmaktır. Kişi anadili edinimi sürecinde nasıl dil ile birlikte ve dilin içinde gelişip büyüyorsa, yabancı dil öğrenirken de aynı şekilde dilin hissiyatına, sezgisine kapılabilmeli, yabancı dilde düşünebilmeli ve yabancı dil ile gelişip büyümelidir. Dildeki belli kavram ve sesler belli içeriklerle çağrışım yoluyla bütünleşebilmelidir. Dolayısıyla yazılı ve edebi dil yerine gündelik konuşma dilinin öğrenilmesine önem verilir. Duyduğunu anlamak ve konuşmak okuyup yazmaktan daha önemli kabul edilir.

Bu amaçla ders tek dilli olarak sadece yabancı dilde işlenir; anadil pek kullanılmaz. Bilinmeyenleri açıklamak için bilinenlerden yararlanır. Kuralları açıklamaya gerek duyulmaz; kurallar konuşma içerisinde tümevarım yoluyla öğrenilir. Öğretmen derste rol model konumundadır, bu yüzden daima konuşması gerekir. Doğru telaffuzun öğrenilmesi çok önemli olduğu için öğretmenin öğrenilen yabancı dili anadili olarak konuşması beklenir.

Dolaysız Yöntemde doğru telaffuzu geliştirecek alıştırmalar, soru-cevap, boşluk doldurma, diyaloglar, okuma-anlama soruları, metni geri anlatma alıştırmaları (Genç 2010: 16) sıklıkla kullanılır. Ders materyali olarak kurmaca diyaloglar, şarkılar, tekerlemeler, masal ve öyküler tercih edilir.

Bu yöntemde ders kitabı “sözcük türlerine göre dilbilgisine bağlı kalınarak” (Genç 2010: 16) hazırlanmıştır. Ders genellikle resimlerle desteklenmiş bir kurmaca metin üzerine yapılan yoğun soru-cevap alıştırmaları ve yine görsel malzemelerle ön plana çıkartılmış kelime çalışmalarısıyla sürdürülür. Doğrusal bir konu düzeni olduğundan işlenen dilbilgisi kuralları sonradan tekrar ele alınmaz.

Dolaysız Yöntemde temel amacın gündelik konuşma becerisi kazandırmak olması TMA dersinin hedefleriyle büyük ölçüde örtüşür. Gündelik dilden çok uzak olmayan turizm dili öğretiminde bu yöntemden yararlanmak belli bir noktaya kadar mümkündür. Örneğin, turizm dilindeki yoğun kalıp ifade kullanımı göz önünde bulundurulduğunda, Dolaysız Yöntem ile iş başında kullanılan belli ifadelerin belli eylemlerle eşleştirilerek alışkanlık haline getirilmesi sağlanabilir. Doğru telaffuza önem verilmesi, konuşma becerisinin en önemli yeterliliklerden biri olarak kabul edildiği TMA dersine önemli bir katkı sağlayabilir.

Dolaysız yöntemde belli dilbilgisi kurallarını dolaylı olarak öğretmeyi amaçlayan kurmaca metinlerin yoğun kullanımı, hedef dilin kültürünü yansıtmaktan uzak kalacağı için TMA dersine kültürler arası iletişim bakımından bir katkı sunamayacaktır. TMA dersinde kalıp ifade kullanımı ön planda olsa da, sektör çalışanlarından beklenmedik iletişim durumlarında da gerekli dilsel eylemi ortaya koymaları beklenir. Bu bakımdan

sınırlı ve kurmaca kalıpların yetersiz kalacağı öngörülebilir. Yabancı dili anadili olarak konuşan öğretmen ihtiyacını karşılamak ise bir diğer güçlük olarak ön plana çıkmaktadır.

2.3 İşitsel-Dilsel Yöntem

İşitsel-Dilsel Yöntem İkinci Dünya Savaşı yıllarında Amerikalı askerlere hızlı ve etkili bir biçimde Japonca ve Çince öğretmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu yüzden ‘Askeri Yöntem’ olarak da bilinir. Birçok noktada Dolaysız Yöntem ile benzerlik gösterse de kuramsal temelleri Davranışçılık ve Yapısalcılık üzerine kurulmuştur.

Bu yöntemin öncelikli amacı gündelik dilde konuşma becerisi kazandırmaktır. Bu nedenle gündelik dilden cümle yapıları defalarca tekrar edilerek (pattern drill) alışkanlık haline getirilmeye çalışılır. Bu anlamda dil laboratuvarları yöntemin teknolojik olanaklarından sayılabilir. Söz konusu laboratuvarlarda ses kayıtlarının, sınıflarda ise öğretmenin söylediği cümlelerin tekrar edilmesiyle hem sözcüklerin doğru telaffuz edilmesi, hem de cümlelerin alışkanlık haline getirilmesi hedeflenir. Tekrarların ardından aynı cümle yapısından farklı kelimeler kullanılarak yeni cümleler kurulmaya çalışılır. Böylece öğrenilen kalıplara işlevsellik kazandırılmaya çalışılır. Ders tek dilli, yani öğrenilecek hedef dilde işlenir.

Dolaysız Yöntemde olduğu gibi bu yöntemde de duyduğunu anlama ve günlük konuşma becerileri ön plandadır. Bu nedenle derste kullanılan metinler genellikle kurmaca diyaloglardır. Dilbilgisi kuralları bu diyaloglar ve kalıp ifadeler aracılığıyla tümevarımsal bir şekilde öğretilir. Kuralların daha kolay fark edilmesi ve öğrenilmesi için ok işaretleri, koyu veya altı çizili harfler kullanılır.

Bu yönteme göre hazırlanan ders kitapları dilbilgisi konularına göre bir sıralama izler. Her bir üniteye belli bir dilbilgisi konusu bir metin aracılığıyla aktarılır. Görsel malzemeler ve resimler metne eşlik eder. Alıştırmalarla devam eden düzenlemede son olarak da ülke bilgisine yer verilir. İşlenen dilbilgisi konusu tekrar ele alınmaz.

TMA dersi için İşitsel-Dilsel Yöntem özellikle de sözlü iletişim durumlarında olumlu sonuçlar verebilir. Gündelik dil ile iç içe olan TMA öğretiminde bu yöntemin gerekli kalıp ifadeleri kazandırmada başarılı olması mümkündür. Yöntemin kazandıracığı kelime bilgisi ve doğru telaffuz öğrenimi de yine turizm sektöründe kullanılan yabancı dil için büyük önem arz etmektedir. TMA dersi için yöntemin zayıf kaldığı noktalar ise kullanılan diyalog ve metinleri kurmaca olması ve öğrenciler arasında yeterince etkileşim imkânı tanımamasıdır. İletişimin tekrar yoluyla öğrenilen kalıplara indirgenmesi de yine iş başında beklenmedik bir diyalogun gelişmesi durumunda kişinin iletişimi sürdürememesine neden olur.

2.4 Görsel-Dilsel Yöntem

Duy-Gör Yöntemi olarak da bilinen bu yöntem Fransa’da Petar Guberina tarafından geliştirilmiştir. İşitsel-Dilsel Yöntemin bir devamı niteliğinde olan Görsel-Dilsel Yöntem de dil öğrenimini bir alışkanlık edinme süreci olarak ele alır. Dil öğreniminin doğal dil edinimi sürecinde olduğu gibi duyduğunu anlam, konuşma, okuma ve yazma becerileri sırasıyla ilerlemesi gerektiği savunulur. Dolayısıyla yöntemin öncelikli amacı

gündelik dilde duyduğunu anlama ve konuşma becerilerinin geliştirilmesidir. İşitsel-Dilsel Yöntemin de öncelikli amacı aynı olmakla birlikte bu amaca varmada seçilen yol farklılık gösterir.

İşitsel-Dilsel Yöntemde öğrenilecek içerik dersin başında ortaya konup, tekrar yoluyla alışkanlık haline getirilmeye çalışılırken; Görsel-Dilsel Yöntemde derse bir resimle başlanır, resimle anlamlandırılacak bir diyalogun tekrar edilmesiyle devam edilir. Yalnızca hedef dil kullanılır ve görüntü ile dilsel ifadenin bütünleştirilerek anlamlandırılması sağlanır. Mümkün olduğunca çok görsel malzemenin kullanılması metnin anlaşılması için çok önemlidir. Tekrarlar aracılığıyla diyalog ezberlenmeye çalışılır. Sonraki aşamada gerekli açıklamalar yapılır ve ardından öğrencilerin resimlerden yola çıkarak diyalog yazmaları, yazdıkları diyalogları ezberleyip canlandırmaları istenir. Dilbilgisi kuralları direk olarak açıklanmaz; tümevarım yoluyla aktarılır. Görsel olarak resimler, kartlar, duvar panoları ve levhalar, dialar, filmler ve hatta televizyon gibi materyaller kullanılırken; işitsel olarak da plaklar, kasetler ve sonraları dil laboratuvarları kullanılmıştır.

Bu yöntem için hazırlanan ders kitaplarında aktarılmak istenen içerikler resimlerle görselleştirilir. Her metin için mümkün olduğunca açık ve anlamı karşılayacak resimler kullanılır. Kitaptaki alıştırmalar da resimlerle desteklenmiş diyalogların ezberlenmesi, yarım bırakılan diyalogların tamamlanması veya resimden yola çıkılarak diyalog oluşturulması şeklindedir.

TMA dersinde Görsel-Dilsel Yöntemin kullanım alanı oldukça sınırlıdır. Yöntem çeşitli görsel materyaller yardımıyla kelime öğreniminde olumlu sonuçlar verse de; özgün olmayan ve sınırlı kalıpları içeren diyaloglar aracılığıyla turizm sektöründe çalışacak bireye yabancı dilde gerekli iletişim becerisini kazandırma konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu yöntem öğrenenler arasında yeterli etkileşim ve iletişim imkânı sağlamadığı gibi, hedef dilin kültürünü öğrenme ve kültürlerarası iletişim açısından beklenen katkıyı da sunamamaktadır.

2.5 Karma Yöntem

Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi ile İşitsel-Dilsel Yöntemin bir karışımı niteliğinde olan bu yöntem 1950'li yıllarda Almanya'da ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası denk gelen bu yıllarda farklı ülkelerden çok sayıda insan çalışmak amacıyla Almanya'ya göç etti.

Farklı anadillere sahip olan göçmenlerin gündelik ve çalışma hayatlarında iletişim kurmalarını sağlayacak düzeyde Almanca öğrenebilmeleri için açılan kurslarda Almanca dilbilgisi kurallarının yanı sıra gündelik dilde kullanılan konuşma kalıpları öğretiliyordu. Bu amaçla D. Schulz ve H. Griesbach tarafından yazılan *Deutsche Sprachlehre für Ausländer* (Yabancılarla Almanca Öğretimi) adlı kitap büyük ilgi gördü ve o zamana kadar çıkan bütün gramer kitaplarından fazla satıldı (Neuner/Hunfeld 1993: 71).

Karma Yöntemin öncelikli amacı, dilbilgisi kurallarını gözeterek gündelik hayatta konuşma becerisi kazandırmaktır. Bu yöntemde dilbilgisi kuralları dersin başında verilmez, öğretilen cümle kalıplarından tümevarımsal bir yolla çıkartılır. Derste

yalnızca hedef dil kullanılır. Dilin konuşulduğu ülkedeki günlük yaşamdan alınan metinler ve diyaloglar dersin içeriğini oluşturur. Bu metin veya diyalogların okunmasıyla başlayan ders, metindeki dilbilgisi kurallarının öğretilmesi, kelime çalışması, kuralları pekiştiren boşluk doldurma, cümle tamamlama gibi alıştırmaların yapılması ve ülke bilgisi içerikli okuma parçalarının okunması şeklinde devam eder. Karma Yönteme göre hazırlanan ders kitaplarında da yukarıdaki sıra izlenir.

Dilbilgisine fazla yer vermesi, öğrenenlerin birbiriyle ve öğretmenle yeterince etkileşime geçmesine imkân sağlamaması, kurmaca metinlerin kullanılması gibi nedenlerle bu yöntem TMA dersi için yetersiz olmakla birlikte; yöntemin temelinde ihtiyaca göre farklı yöntemlerin birleşimlerinden yararlanma fikri yatmaktadır. Bu düşünceden yola çıkarak TMA dersi için faydalı görülen bir yöntemler birleşimi oluşturulabilir. Dersin hedeflerine uygun olacak şekilde dilbilgisi ağırlığının azaltıldığı, sözlü iletişim ve kültürler arası iletişim becerilerinin ön plana çıkartıldığı bir mesleki yabancı dil dersi için farklı yöntem ve tekniklerden oluşan özgün bir karma yöntem meydana getirilebilir. Bu konuda dersin öğretmenin yaratıcılığı ve yetkinliği belirleyici rol üstlenecektir.

2.6 İletişimsel Yaklaşım

1980’li yıllara gelindiğinde birçok sosyal ve politik nedenle gündelik hayatta yabancı dil becerisine sahip olmak büyük bir ihtiyaç haline gelmiş, daha önce bu amaçla ortaya çıkan İşitsel-Dilsel Yöntem ve Görsel-Dilsel Yöntem ile istenen sonuçlar elde edilememişti. Bu amaçla edim bilimsel (*Pragmatik*) bir bakış açısıyla ortaya çıkan İletişimsel Yaklaşım, dili öncelikle bir iletişim aracı olarak ele alır.

Bu anlayışla dilin kurallarının öğretilmesinden ziyade, günlük hayattaki kullanımının edinilerek davranış haline getirilmesinin önemli olduğu savunulur. Amaç Latince ve Yunanca gibi kitaplarla sınırlı kalmış dilleri değil; yaşayan modern dilleri öğretmektir. Yabancı dili öğrenen kişi, dilin konuşulduğu ülkeye gittiği zaman rahatlıkla iletişim kurabilmeli, gazete, dergi, ilan okuyabilmeli, izlediklerini ve duyduklarını anlayabilmelidir (Neuner/Hunfeld 1993: 84).

İletişimsel Yaklaşımında yabancı dilde dört temel beceri (okuma, dinleme, yazma, konuşma) ön plandadır. Derslerde günlük yaşamdan diyaloglar, gazete ve dergi yazıları, yemek tarifleri, bir cihazın kullanım kılavuzu, trenlerde ve garlardaki anonslar gibi özgün metinler kullanılır. Sınıflar çok kalabalık değildir. İkili ve küçük gruplar halinde çalışmalar yapılır. “İletişimsel becerinin gelişmesine uygun, aşamalı olarak edinilen bilgi ve becerilerin uygulanmasını sağlayan ...” (Genç 2010: 20) alıştırmalar yapılır.

Dersin merkezinde öğrenci vardır. Dolayısıyla dersin hazırlanması, materyal seçimi ve gerçekleştirilmesi süreçlerinde öğrenci kitlesinin özelliklerine, ilgi ve motivasyon düzeyine önem verilir. Öğretmen bir yardımcı ve iletişim ortağı görevindedir. Dilbilgisi hedef değil araçtır. Öğrenenlerin anlama ve anlatma süreçlerine yardımcı olacak işlevsel bir dilbilgisi aktarımı tümevarım yoluyla gerçekleştirilir.

İletişimsel Yaklaşımına göre hazırlanan ders kitaplarında dilbilgisi kurallarının ve sınıflandırılmış sözcük türlerinin öğretilmesi amacı güdülmez; aksine iletişimsel

yönelimler dikkate alınır. Öğretilen dilsel yönelimler sarmal bir düzende sonraki konularda tekrar verilir ve yeni işlev ve boyutlar eklenerek geliştirilir (Genç 2010: 21).

Dili hayatın içinde kullanılan bir iletişim aracı olarak gören İletişimsel Yaklaşım, TMA dersi için oldukça uygun ve faydalı bir yöntemdir. Çünkü Turizm Mesleki Dili günlük dilden uzak, anlaşılmaz terimler ve semboller içeren bir dil değildir. Ağırlıklı olarak kalıplaşmış konuşma biçimleri kullanılsa da; öngörülemeyen iletişim durumlarının doğma ihtimali her zaman vardır. Bu yüzden İletişimsel Yaklaşım sayesinde Turizm sektöründe çalışanlar, soru ve isteklere mekanik ve peşinen hazırlanmış tepkiler vermekten çıkıp, iletişim durumunun aktif bir ortağı haline gelip, birey olarak iletişim kurma durumuna geçecektir.

2.7 Kültürlerarası Yaklaşım

İletişimsel Yaklaşımın devamı niteliğindeki Kültürlerarası Yaklaşım, dil öğretimi sürecinde öğrencilerin hedef kültür ile kendi kültürlerini karşılaştırma imkânı bularak, yerelin ve yabancıyı ayırtına varmasını ve bu konuda farkındalık geliştirmesini sağlar. Yabancı dili öğrenirken yabancı kültürü de tanımak söz konusudur. Böylece kültürel bir karşılaştırmaya gitmek kaçınılmaz olur ve birey kendi kültürünü de daha yakından inceleme gereği duyar.

Bu yaklaşımın öncelikli hedefleri, kültürel bilinç geliştirmenin yanı sıra, kültürlerarası yetinin edinilmesini sağlamak, yabancı dilde konuşma ve iletişim kurmanın ötesine geçip yabancı kültürü konuşma ve tartışmayı sağlamaktır. Dili anlamaktan o dilde düşüncelerini aktarmaya doğru bir geçiş hedeflenir. Yabancı kültür üzerine düşünme ve kendi kültürüyle karşılaştırma sürecinde öğrenci, diller arasında da bir karşılaştırma yapar, dile ve kültüre dair önyargılarının farkına varır.

Derste öğrencinin kendi yaşam deneyimleriyle bağlantı kurmasını sağlayarak onu öğrenmeye motive edecek metinlerin seçilmesi çok önemlidir. Öğrenciye aşırı farklı gelebilecek, onda şok etkisi yaratacak metinlerin kullanılmasından kaçınmak gerekir (Neuner/Hunfeld 1993: 111). Her öğrenci tarafından bilinen, evrensel olan yemek, çalışmak, hastalık, evlenme, aile, okul gibi konuları içeren özgün, kurmaca veya açıklayıcı metinler, konuya göre bazen de edebi metinler kullanılır. Yazılı metinlerin dışında çeşitli görsel-işitsel araçlar, filmler, videolar, ses kayıtları da kullanılabilir.

Kültürlerarası Yaklaşımına göre hazırlanan ders kitaplarında bir defada bir konunun bütün yönleri aktarılmaz, konu aşamalar halinde düzenlenerek bir süreç içerisinde aktarılır. Dilbilgisi dersin amacı değil, araçtır ve tümevarımsal olarak öğrencinin kuralları kendi kendine bulacağı şekilde verilir. Sarmal bir düzen tercih edilir, böylece bir kez işlenen bir konuya sonraki konularda tekrar rastlamak ve konuyu yeni bir yönüyle hatırlamak mümkündür.

Turizm sektöründe çalışanlar yoğun bir şekilde yabancı kültürlerden insanlarla iletişime geçmek durumundadır. Yabancı dilin yabancı turiste daha kaliteli hizmet sunmak için kullanılan salt bir iletişim aracı olarak görülmesinden ziyade; yabancı turistin kültürel özelliklerinin de taşıyıcısı olarak görülmesi, etkili iletişim kurabilmenin ve kaliteli hizmet sunabilmenin önkoşulu niteliğindedir. Kültürlerarası yetiye sahip olmaksızın dili iyi konuşmak tek başına etkili bir iletişim kurmayı sağlamaz. Bu yüzden

Kültürlerarası Yaklaşımın TMA dersi için önemi ve işlevi büyüktür. İletişimsel Yaklaşımında eksik kalan kültürlerarası yetinin edinilmesi bu yaklaşımla kazandırılabilir. Bu sayede turizm çalışanları hem konuklarıyla iyi Almanca konuşabilir hem de Alman kültürüne dair yeterli bilgiye sahip oldukları için konukların tuhaf sayılabilecek isteklerine hoşgörüyle ve anlayışla karşılık verebilir, yapılan şakaları ve sıklıkla kullanılan deyimleri anlayabilir, soru ve isteklere mekanik tepkiler vermek yerine; aktif olarak kendi düşüncelerini ifade edebilirler.

Sonuç

Yabancı dil öğretim yöntemlerinin özelliklerini göz önünde bulundurarak yukarıda yaptığımız değerlendirmeler sonucunda, iletişimsel ve kültürlerarası yaklaşımların katkısını kabul ederek, bu yöntemlerin tek başına turizm için Almanca öğretiminde yeterli olmadığı, her bir yöntemin turizm için gerekli dil becerilerinden bazılarının gelişimini sağlarken; bazılarını ise göz ardı ettiği görüşüne varılmıştır. Türkiye'deki turizm fakülte ve yüksekokullarındaki çeşitli bölüm ve programlarda (Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik, Konaklama İşletmeciliği, Seyahat İşletmeciliği, Turizm Rehberliği, Gastronomi vb.) farklı içeriklerde, farklı dil becerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca anılan bölüm ve programlarda verilen Almanca ders saatleri ve ders dönem sayısı üniversiteden üniversiteye farklılık göstermektedir (Bkz. Altürk vd. 2016). Dolayısıyla turizm bölüm ve programlarındaki Almanca ders içerikleri, ihtiyaç duyulan dil becerileri, ders saat ve süreleri arasında bir birlik ve bütünlük söz konusu değilken, herhangi bir bölümde Almanca dersi için mevcut yöntemlerden birini seçip uygulamanın beklenen çıktıları vermemesi doğal bir sonuçtur. Bunların yanı sıra bazı koşul ve imkân eksiklikleri de (Dil öğretimi için uygun olmayan derslik yapısı, kalabalık sınıf mevcudu, uygun ders kitabı eksikliği, öğretmenlerin ağır ders yükü ve öğretmen yetiştirmeden kaynaklanan nitelik eksikliği vb.) hedeflenen sonuçların elde edilememesinin diğer nedenleri arasındadır.

Yabancı dilin kullanılacağı meslek dalının gerekli kıldığı iletişimsel becerilerin kazandırılması için, öğretim hedeflerinin net olarak belirlenmesi, uygun ders materyallerinin belirlenmesi veya gerekiyorsa tasarlanması, yeterli öğrenme süresinin belirlenmesi, öğrenme ortamının hedeflere uygun olarak düzenlenmesi, hedeflerle uyumlu öğretim yöntem ve tekniklerinin kararlaştırılması gerekmektedir. Her meslek dalı kendine özgü dil kullanımları ve dilsel özellikler taşıdığı için, mesleğe özgü yöntem ve teknikler kullanılabilir veya birden fazla yöntemin bir karması oluşturulabilir. Örneğin, Otelcilik için ayrı, Seyahat İşletmeciliği için ayrı, Gastronomi için ayrı mesleki Almanca öğretim modeli/yöntemi geliştirilip uygulanabilir. Bunun yanı sıra mesleki yabancı dil öğretiminde işbaşında, yani çalışırken dil öğretimi yapılarak öğrenilenlerin doğrudan gerçek mesleki ortamda uygulanmasına imkân sağlanması kalıcı ve etkili bir edinim sağlar. Bu bağlamda TMA öğretiminde şu öneriler dikkate alınabilir:

- Her yönüyle TMA öğretimini ele alan özgün ve kapsamlı bir öğretim programı geliştirilmeli.
- Hedeflere uygun olarak dört temel beceriyi geliştirecek mesleki ders kitapları hazırlanmalı.

- Haftalık en az bir ders saati fakülte veya yüksekokulun uygulama tesislerinde yapılmalı.
- Öğrencilerin staj yaptıkları turistik işletmelerde iş başında gerçek mekân ve gerçek yaşantılar aracılığıyla mesleki dili geliştirebilecekleri, işbaşında eğitim olanakları konusunda düzenlemeler yapılmalı.
- Dersi veren öğretmen veya öğretim elemanı turizm konusunda asgari de olsa bilgi sahibi olmalı.
- Almanca Öğretmenliği bölümlerinde müfredata, seçmeli olarak Mesleki Almanca Öğretimi dersi konulmalı.

Kaynakça

- Aktaş, N.** (2010): *Fremdsprachenlernen und dessen Relevanz für den Tourismussektor in der Türkei. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altürk, A./Yel, G./Yüksel, T. A.** (2016): Turizm Fakülte ve Yüksekokullarında Yabancı Dil Eğitimi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*-,ISSN:1308-2140, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), 11/3, 139-150
- Amiradis, C.** (2011): Die Fachsprache des Tourismus: Charakteristika und Anwendungsbereiche. *Zeitschrift für Regionale Wissenschaft* , II (1), 57-73.
- Balcı, U.** (2016): Turizm Lisans Öğrencilerinin Dil Eğitimi ile İlgili Sorunları ve Çözüm Önerileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 50, Autumn II, 93-100.
- Braun, C.** (1991): "Interkulturelle Barrieren in der Fach- und Berufssprache der Tourismussprache". Müller, B-D. (Hg.), *Interkulturelle Wirtschaftskommunikation*, München: Iudicium, 193-202.
- Buhlmann, R. - Fearn, A.** (1991): *Handbuch des Fachsprachenunterrichts. Unter besonderer Berücksichtigung naturwissenschaftlich-technischer Fachsprachen* (5. Auflage). Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Davras, G. M. - Bulgan, G.** (2012): MYO Öğrencilerinin İngilizce Hazırlık Eğitimine Yönelik Tutumları: Isparta MYO Turizm ve Otel İşletmeciliği Örneği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(2), 227-238.
- Fluck, H. R.** (1992): *Didaktik der Fachsprachen, Aufgaben und Arbeitsfelder, Konzepte und Perspektiven im Sprachbereich Deutsch*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Genç, A.** (2012): *Eğitim Sözlüğü, Wörterbuch Pädagogik* (2. baskı). Ankara: Hacettepe Yayıncılık.
- Genç, A.** (2010): *Geçmişten Günümüze Yerel Almanca Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Hanbay, O.** (2014): Motive der Tourismus-Studierenden für die Wahl des Deutschen als zweite Fremdsprache. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 421-427.
- Hoffmann, L.** (1976): *Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung*. Berlin: Akademie-Verlag.
- İşigüzel, B.** (2013): Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Programlarındaki Mesleki Almanca Dersleri Üzerine Bir Araştırma. *NWSA-Humanities*, 4C0174, 8, (4), 363-371.
- Kozak, M. A.** (2009): Akademik Turizm Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 1-20.
- Neuner, G. / Hunfeld, H.** (1993): *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts, eine Einführung*. Kassel: Universität Kassel, Langenscheidt.
- Roca, F. / Bosch, G.** (2005): Deutsch für den Tourismus im Spannungsfeld zwischen Gemein- Berufs- und Fachsprache. *Journal of Research and Innovation in the Language Classroom/Encuentro* (15), 79-85.
- Roelcke, T.** (2014): Zur Gliederung von Fachsprache und Fachkommunikation. *International Journal of Specialized Communication* , 154-178.